

széd fiziológiai elemzését tárgyalja. Balassa a fonétikának, az általános hangtannak egyedüli művelője a magyar nyelvészetben. A jeles nyelvtudós a magyar nyelv elemzését veszi a tárgyalás alapjául s az idegen nyelvek vizsgálatát csak annyiban vonja bele műve keretébe, amennyiben hasznos felvilágosításul szolgálhatnak, vagy alkalmat adnak a fonetikával foglalkozóknak tanulmányaik kibővítésére.

Balassa könyve kiváltképpen azok számára való, kik az élőbeszéd elemzését, a mai magyar nyelv állapotának tanulmányozását tűzik ki feladatukul. Emellett figyelemmel volt a szerző arra is, hogy könyvének a siketnémák és a hibásbeszédűek oktatói is hasznát vehessék. A kitűnő munkát melegen ajánljuk különösen azoknak az olvasóknak, kik nyelvjárás-tanulmányokkal foglalkoznak. A nemrég megjelent 11 íves mű a *Franklin-Társulat* kiadása s ára fűzve 2 kor. 50 fillér.

A Természet állattani és halászati folyóirat legutóbbi száma igen változatos tartalommal jelent meg. A cikkek közül *Vutskits György dr.* és *Lakatos Károly* közleményeit emeljük ki, melyek igen érdekes megfigyelésekkel gazdagítják természetrajzi ismereteinket. E folyóiratból vettük át az «Eszes állat-e a méh és a hangya» c. cikkünket.

FEJTÖRŐ.

Vegyteni kérdés:

Mi a neve annak az édeskés folyadéknak, mely salétromsavval és kénsavval kezelve igen erős robbanó anyaggá válik? Mi a vegyi képlete? (*Tuschák Imre.*)

Földrajzi kérdés:

Melyik hegycsúcs Ausztrália és Polinézia legmagasabb pontja? Hol fekszik? Hány méter magas?

Kocka-rejtvény.

a	e	é	e	Szántóföldön láthatod.
e	é	e	k	Napi szükséglet.
l	l	t	s	Ige.
v	v	z	z	Női név. (<i>Vértes Pál.</i>)

Képrejtvény:



Megfejtési határidő 1904 augusztus 28.

19. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:
Földrajzi kérdés: Cabot Sebestyén, 1497—1498. —
Algebrai kérdés: 241.978 koronáért vettük az árát. — *Kocka-rejtvény:*

H	A	J	Ó
A	V	A	S
J	A	R	D
Ó	S	D	I

Képrejtvény: Mennyi fáradságba kerül a nyugalomra való törekvés.

Helyesen fejtették meg: Böhm Emil, Brummer Imre, Nyers László, Braun Hugó, Pollák Pál, Steiner János Jenő, Szőnyi Sándor, ifj. Issekutz Aurél, Weisz Sándor és Fülöp, Holbesz Aladár, Longino Rafael, László Pál, Krepelka Teréz, Vértes Pál, Szemző István, Bárd Gyula, Nord Frigyes, Tuschák Imre, Milutinovits Corinna, Braun József, *Scholtz Tibor*, Buding Gyula, Ungár Sándor, Binder Elemér, Kempfner Gyula, Baranyai Zoltán, Kovács Lajos, Kanitzer István, Popovics Béla, Lőrincz Ferenc és Dezső, Bazilly Mihály, Földföldy Sándor, Marzsó fivérek, Kende Dani, Labancz Ernő, Licht Zoltán, Lengyel Ferenc, Szabó Gyula, Thier Győző, Zetli Agoston.

A kitűzött könyvjutalmat (Platz Bonifác: Utazás a természetben) *Scholtz Tibor* fonyod-fürdői előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

K. B. (Győr). A vasúti altisztek rendszeren mint gyakoronokok kezdik pályájukat. Az az üzletvezetőség nevezi ki őket, amelynek területén szolgálni kívánnak. Eredménnyel csak oly egyének pályázhatnak, akik legalább négy polgári iskolai osztályt végeztek. A gyakoronok egy évi szolgálata után altiszti vizsgálatot tehet, amelynek sikerülte után altisztté nevezik ki. Altiszti állások: kalauz, főkalauz, mozdonyfelvigyázó, pályafelvigyázó, állomásfelvigyázó, raktáros, szertáros, távirófelvigyázó, főraktárnok stb. A vasúti altisztek 840—3200 korona fizetést és 200—600 korona lakáspénzt kapnak. — **B. C.** (Arad). Küldje be, azután megmondjuk véleményünket. — **K. Gy.** 1. Rádai Pál Rádai Gedeon atyja volt. A XVII. század költői közé soroljuk, ki átmeneti kapcsolatot tekinthet Amadéhoz. Arany János is megemlékezik róla. 2. Verseit Négyessy László adta ki az «Olesó Könyvtár»-ban. — **P. I.** (Kurtya). 1. Aradon van főreáliskola. 2. Erre a kérdésre csak úgy felelhetnének, ha személyesen ismernék. 3. Jobb, ha beiratkozik az iskolába. 4. Mindazokból a tantárgyakból, melyeket a rendszeres tanulók tanulnak, önnek is le kell vizsgáznia. 5. A kiadóhivatal elküldi azt a számot. — **P. B.** (Nagyszécsény). Elküldtük. — **L. F.** (Makó). Rejtvényeidet nem közölhetjük.

Ifjúsági regényújdonosság!

EGY TUTAJ TÖRTÉNETE.

Ifjúsági regény.

Írta **RÁKOSI VIKTOR.**

Illusztrálta **GERGELY IMRE.**

Ára díszes kötésben 4 korona 20 fillér.

Rákosi Viktor (Sipulusz) a kiváló magyar humorista, ifjúsági regényében a Vág gyönyörű vidékét festi le, amelyet egy tutajon járat végig az olvasóval. A tutajtól érintett váromoknál feleleveníti a régi lovagvárak korát, elmondja a hegyek, romokhoz fűződő legendákat és derűs epizódokkal fűszerezi az utazást. Szórakoztat, megevevettet és tanít egyaránt.

Kapható:

Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai)

cs. és kir. udvari könyvkereskedésben

Budapest, VI. ker., *Andrássy-út 21. szám*
és minden könyvkereskedésben.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7876. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Negyed évre ... 2 kor. 40 fill. Fél évre ... 4 kor. 80 fill. Égész évre ... 9 kor. 60 fill. <i>Megjelenik minden vasárnap.</i>	FELÉLŐS SZERKESZTŐ GAAL MÓZES. Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. <i>Kéziratokat nem adunk vissza.</i>
---	---	---

A MAGYAR MÚZSA.

— A brassói magyar színészet megnyitó előadására. —

Írta Gaal Mózes.

Eljöttem messze földről vendégképpen,
Fogadjatok testvérül engemet!
A vándornak hazája minden hajlék
Ahol vendéglátó szívet talál,
S a vándornak hazája mégis *egy* csak,
Ahol megértik s szeretik szavát.

Ó, messze jártam, Kárpát büszke ormán
Csapongó sasként vittek szárnyaim,
Lenéztem onnan kincses városokra,
Melyeknek büszke emlék jegyzi kőfalát.
Sok százados keserv, dicsőség
Romján merengett lelkem, hol leszálltam
Hirdetni szent igéd: hazám szerelme.
Magyar szó édessége volt a fegyverem,
E büvös fegyver hódított mindenütt,
Hol szív vagy s a szívben érzem,
Közös múltunk, hol oltárt emelünk
S tüzet meggyújtjuk, lángja hadd lobogjon,
Fölszálljon ahhoz, akinek kezében
A nemzeteknek sorsa van letéve.

Eljöttem messze földről vendégképpen,
Fogadjatok testvérül engemet.
Hajlékotok hadd váljék otthonomná,
Hiszen mienk a tündérszép vidék,
Kárpátok óriás karja együtt öleli
A másikkal, ahonnan én jövök,
S megdobbant szíve itt is a hegyeknek,
Midőn Rákóczi zászlót bonta ott,
S Munkács kő-ormán testvér-szobra ennek,
Amely a Czenk fejről messze int,

Hirdetve büszkén a magyar határon,
Hogy a hajléktalan magyar Múzsának,
Édes testvért kell itt is látnia,
Édes testvérré kell találania.
A bástyás város sziklák szép ölében
Magyar Múzsához nem lehet rideg,
Szívet keres, a jóra, szépre hajlót.
Magyar szót terjeszt és magyar hitet.
Hitet, mely éltet a sivár jelenben,
Erőnek válik buzgó kútfejtévé,
S teremt jövőt, mely szép legyen s dicső.

Eljöttem messze földről vendégképpen,
Fogadjatok testvérül engemet!
És minden dal, mely lelkem' megigézte
Fakadjon lelkesedve ajkamon,
Visszhangja keljen ezreknek szívében,
Rezdüljön végig a szív húrjain,
S nemessé téve ezek indulatját,
Hirdesse a testvériség malasztját,
Hogy akik századok nagy fergetegjét
Dacolva állották ki *egy* erővel:
A munka szent hevében egyesülve
Közös jövőért együtt küzdjenek.

Bérc-koszorúta város, üdvözöllek,
Téged, kit Isten remekül teremtett,
A vándor Múzsza látogatni jött.
Hajlékod legyen otthonná szegénynek,
Hogy amidőn kél ismét vándorútra,
A búcsúzó: *állás* legyen az ajkán
És látogatni újra visszatérjen!

UARDÁ.

Történeti regény. Írta Ebers György. Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes. 22

Különböző tervek merültek fel, végre megállapodtak abban, hogy egy kis csapatot indítanak útra naponkint és szemet szállítanak, hogy máról holnapra az olvasztó-kemencéket üzemben tarthassák.

Elhatározták azt is, hogy a legveszedelmesebb rabokat kettesével összeláncolják s azokat fogják a szénszállításra kirendelni.

A bányanyag úgy vélekedett, hogy két erős



PENTAUR ÖSSZERÁZKÓDOTT.

rab esetleg veszedelmessé válhatnék, ha összebeszél és közös akarattal cselekszik.

— Akkor hát láncoljunk össze egy erőset egy gyengével, — ajánlá a bányák főszámvevője, akinek bányá-írnok volt a hivatalos neve. — Főleg olyanokat kell összeláncolni, akik egymásra haragszanak.

— A baromi erős Hunit például a csúfszájú verébbel, a dadogó Nebszekhttel, — vágott közbe egy alsóbbrendű tisztviselő.

— Én is rájok gondoltam, — viszonzá a tisztviselő nevetve.

A kíséző katonák közé kijelölték Uarda apját is.

Másnap reggel Pentaurt odaláncolták Nebszekhthez s midőn a nap delelőn állott, négy pár rab és hat katona útra kelt, hogy szemet hozzon az amalekitáktól. A katonák vezetője Uarda apja volt.

Allus helységnél pihenőt tartottak s onnan

tovább vették útjokat a meredek és kopár porfir-falak között, melyek mind meredekebbé váltak és barnás zöld színben játszottak. A nehéz súly alatt meggörnyedtek a szegény rabok, nem érték rá, hogy a komor vidéket nézegessék.

A nap leáldozóban volt, mikor a Smaragd-Hathor kis temploma előtt vitte el őket útjuk.

Egy-két szürke és fekete madár röpködött felett, Pentaur örvendő szívvel nézett fel rájuk.

Mily régóta nem láttak madarat s nem hallottak madár-dalt. Nebszekht így szólott:

— Madarak vannak itt, víznek is kell a közelben lennie.

Meglátták az első pálmát.

Egy pataknak a csergedezését is meghallották s oly jól esett ez a hang a pusztában zárandoklóknak, mint a kiszáradt fűnek az eső. A patak balpartján egyiptomi katonák ütöttek tábor s távolabb három nagy és díszes sátor állott. Arannyal áttört kék és vörös szövetsző készült.

A sátrak előtt nem láttak senkit, midőn azonban a rabokat kíséző katonák az egyiptomi őrszem tisztelgését viszonzták, egy fiatal leány jött velök szemben és hosszasan nézett utánok.

Pentaur összerázkódott, mikor megpillantotta, Nebszekht pedig fölkiáltott.

Ebben a pillanatban egy hajcsár az ostorával végighúzott mindkettőjüknek a hátán s kacagva kiáltott rájuk:

— A szájakat koptathatjátok tetszéstek szerint, de a kezetekkel ne hadonázzatok! Ki az a szép leány? kérdé az egyik katonától.

— A király leányának a kíséretéhez tartozik, aki már harmadik hete tartózkodik a Smaragd-Hathornál.

— Bizonyára nagy bünt követhetett el, — viszonzá a másik. — Bezzeg, ha magunkfajtája volna, most fővenyt kellene hordania, vagy festéket törnie s nem tanyáznék ilyen aranyos sátorban. Hova lett a rőtcsakállú?

Uarda apja kissé elmaradt a rabok csapatától, mert a leány intett neki s néhány szót váltott vele.

— Mit beszéltél vele? — kérdezték Uarda apjától.

— Egy levelet akar a bányá-írnoknak küldeni. Ha elvisszük, — úgymond, — bort küld nekünk, ha a sátrak közelében tartunk pihenőt.

— Helyes, itt maradunk! Le a zsákokkal! Itt találunk friss vizet, datolyát és édes mannát. Kenyerünk is lesz, csak ne marakodjatok te Huni és Nebszekht.

Bent-Anat a Smaragd-Hathorhoz már régóta indult el hazulról. Keftig hajón jött a Niluson, ott partra szállott s rövid menetekben a Vörös-tenger egyik kikötő-városába jutott, a sivatagon keresztül hatolva. Egy álló hétig kellett hajóra várakoznia. Azután Pharan faluba érkezett. Innen a hegységen át az oázishoz jutottak, ahol a Smaragd-Hathor szentélye állott.

Az öreg pap nagy tisztelettel fogadta a hercegnőt s a szokásos szertartások között a hegyi patak tiszta vizével, a tömjénfüsttel és jámbor igék ráolvasásával visszaadta neki tisztaságát. Az istennő végre is kijelentette, hogy a hercegnő vezeklésének vége van. Bent-Anat folytatni akarta útját, de a kíséretül melléje adott katonák ethióp kapitánya, aki Aninak föltétlen híve volt, kereken kijelentette, hogy a hercegnőt nem szabad arról a helyről eleresztenie mindaddig, míg a helytartótól erre vonatkozólag újabb rendelet nem érkezik.

A nők helyzete napról-napra aggasztóbbá vált. Érezték, hogy tulajdonképpen törbe esáltak őket s most foglyok. A védelmükre rendelt katonák összekaptak az oázis lakóival s napról-napra esetpaték fordultak elő. Legutóbb már vér is folyt.

Bent-Anatnak beteg volt a lelke.

Mióta Pentaurtól elszakadt, csak egyszer kapott hírt róla. Az a hír pedig kétségbeejtő volt. Katuti irt Néfertnek. Azt írta, hogy Ména nem szereti már s végül tudatta vele, hogy a kényszermunkára ítelt Pentaur nem érkezett meg a bányába. Valószínűleg útközben elpusztult.

Néfert most sem hitt anyja szavainak s törhetetlen volt az ő hite férje hűség szeretében. Mintha egy idő óta Bent-Anattal szerepet cserélt volna: a hercegnő volt a csüggeteg, Néfert a reménnyel teljes. Mindennap azzal vigasztalta a hercegnőt, hogy a királytól segítség fog érkezni, sőt arról is meg volt győződve, hogy Ména maga fog sietni védelmükre, ha Rameritől megtudja, hogy ő a hercegnő mellett van. Reménykedése annyira vakmerő volt, hogy már azon is törte a fejét, vajjon ki fogja Bent-Anat mellett az ő helyét betölteni, ha Ménát majdan követnie kell.

Uarda éppen alkalmas lesz erre. A leányka igen szépen kifejlődött mellettök. A díszes ruhában, mellyel Bent-Anat megajándékozta, olyan otthonosan érezte magát, mintha soha egyéb ruhát nem viselt volna. Tudott szerényen hall-

gatni, a kellő időben eltávozni s igen bájosan tudott csevegni. Nevetése úgy csengett, mint az ezüst. Bent-Anatnak valóságos vigasztalás volt az ő nevetése.

Énekelni is bájosan tudott. Komoly, mély szomorúsággal teljesek valának a dalok, melyekre Hekt megtanította abban a reményben, hogy előbb-utóbb az ő körmei közé kerül s ha énekelni tud, jobb áron adhatja el.

Bent-Anat meg akarta írni és olvasni is tanítani, de nehezen ment. Uarda nem szokott hozzá az ilyesmihöz. Élete eddig jóformán nem állott egyébből, mint semmittevésből, céltalan szemlélődésből. Uarda úgy nézett Bent-Anatra, mint egy szentire s érezte, hogy mi az oka úrnője nagy szomorúságának. Sokszor mesélt Pentaurról meg az apjáról, de soha sem árulta el, hogy ismeri Bent-Anat vonzódását Pentaur iránt.

Mikor a rabok elhaladtak a sátrak előtt, Bent-Anat Néferttel benn ült a sátorban s beszélgett, mint az alkonyat óráiban rendszeren szokta, apjáról, Rameriről, Ménáról és Pentaurról.

— Ő még él, — mondá Néfert. — Anyám is azt írta, hogy halálának a híre nem bizonyos. Nem tudják, hogy hova lett. Ha elmenekült, bizonyosan a király táborába fog igyekezni s ott te bizonyosan találkozni fogsz vele.

A hercegnő szomorúan nézett a földre.

Néfert gyöngéd szeretettel mondá:

— Jut-e eszedbe az a nagy úr, mely téged tőle elválaszt?

— Akinek én a kezemet adom, azt herceggé teszem; de ha Pentaurt én a világ urává tenném is, vajjon nem volna-e több és jobb, mint én vagyok?

— És atyád?

— Ő nekem jó barátom, hallgat reám s megért engem. Mindent elmondok neki, ismerem az ő atyai és királyi szívét.

Hosszú ideig hallgattak mindketten, azután Bent-Anat lámpást kért, hogy szövő-munkáját befejezze.

Ména felesége fölkelt s az ajtóhoz ment. Itt várt reá Uarda s megfogta a kezét s vitte magával.

— Mi a bajod, leányka, te reszketsz?

— Itt van atyám, — viszonzá Uarda gyorsan. — A mafkot-bánya rabjait őrzi. A rabok között láttam, de meg ne ijedj, Pentaurt is. Maradj itt! Az istenekre kérlek, hallgasd tovább! Apámmal már kétszer találkoztam, beszéltem is



«ITT VAN ATYÁM!»

vele. Pentaurt ma meg kell szabaditanunk, de Bent-Anatnak nem szabad az egész dologról semmit sem tudnia, mert ha tervem nem találja sikerülni...

— Te gyermek, te leányka! — szakítá félbe Néfert izgatottan. — Miben lehetek segítségemre?

— Parancsold meg a hercegnő nevében az udvarmesternek, hogy küldjön egy tömlő bort a rabörzö katonáknak. Vedd ki Bent-Anat kézi-gyógyszertárából azt az üvegecskét, melyben az álmatlanság ellen való cseppeket tartja, amelyet ő soha sem akart használni. Itt künn várok reá, én jó hasznát vehetem.

Néfert rögtön megparancsolta az udvarmesternek, hogy adjon egy tömlő bort Uardának. Ő maga vissza ment a sátorba s a kézi-gyógyszertárból kivette az üvegecskét.

— Melyikre van szükséged? — kérde Bent-Anat.

— A szívdobogás ellen valóra, — viszonzá s néhány pillanat múlva Uarda kezében voltak a cseppek.

Uarda a tömlőbe öntötte az üvegecske tartalmát s egy szolgálóval atküldötte a katonáknak.

Ő maga azután bement a konyhába. Ott kurgott a hercegnőnek egy amalekita szolgálja. Mihelyt az ifjú megpillantotta Uardát, felugrott a földről s így szólott:

— Ma négy szép foglyot hozok neked. Magam löttem. Ezt a türkiszt is neked adom, bátyám találta a sziklák között. Ez a kő szerencsét hoz neked, a szemre is jó, az ellenség felett győzelmet arat az, akié a kő, a gonosz álmokat is elűzi.

— Köszönöm, — mondá Uarda s megfogta a kezét az ifjú amalekitának s egyszögletbe húzta, hol beszédüket senki sem hallhatta.

— Hallgass ide, Szalikh, — suttogá, — te derék fiú vagy; a szolgálók elmesélték nekem, hogy te azt mondtad rólam: *csillag* vagyok, mely leszállott az égből s női alakot öltött. Te jó vagy hozzám, mindennap virággal kedveskedel nekem. Mondd csak, nem tennél-e nekem s a hercegnőnek is valami nagy szívességet? Úgy-e, hogy hajlandó vagy? És szívesen teszed, úgy-e? Tudtam előre. Hallgass hát reám! A hercegnőnek egy jó emberét néhány napig jól el kell rejteni. Apád házában fenn a sziklaháton ellehetne-e, vagy ellehetnének-e biztonságban, mert meglehet, ketten lesznek.

— Apám vendégszerető s ha én viszek hozzá valakit, azt úgy megvédi, mintha a családjához tartoznék. Hol vannak az idegenek?

— Néhány óra múlva itt lesznek. Megváród őket, míg a hold feljön?

— Megvárom.

— Jól van. Menj a folyó partjára s vezesd el apád házához azokat, akik háromszor mondják a nevemet. Tudod, hogy mi az én nevem?

— Mások Uardának neveznek, én Ezüst csillagnak.

— Elvezeted az idegeneket apád házához s ha szüleid szívesen fogadják őket, visszajössz ide s megmondod nekem. Itt virrasztok a sátor ajtajánál. Szegény vagyok, nem jutalmazhatlak meg, de atyád a hercegnő fejedelmi hálájára bizton számíthatsz. Légy résen, Szalikh.

Mikor aztán mindent elintézett, visszatért a hercegnőhöz, aki megsímogatta fejét s aggódva kérdezte, hogy miért oly sáppadt?

— Feküdjél le, — mondá nyájasan, — neked lázad van. Nézd csak, Néfert, homlokán a kék erekben láthatni a vér sebes lüktetését!

Ezalatt javában ittak a rabszállító katonák, dicsérték a királyi pince borát, a véletlen szerencsét. Mikor Uarda apja azt indítványozta, hogy a raboknak is adjanak egy kortyocskát, az egyik így kiáltott fel:

— Adjunk nekik! A szegény barmok is örvendjenek egyszer!

A rötszakállú rendre megkínálta őket, mikor pedig Pentaurhoz ment, ezt súgta a fülébe:

— Ne igyál. Maradj ébren.

Mikor pedig Nebszekhtet is figyelmeztetni akarta, oda lépett egy másik katona és serlegét az orvos felé nyújtva jókedvűen rákiáltott:

— Igyál dobos gém! Nézzétek csak, mekkorát húz belőle! Bezzeg, most szaporán működnek dadogó ajkai!

XXXV.

Pentaurt és az orvost megszabadítják.

A katonák egy óra hosszat vidáman iddogáltak. Azután nagyon elálmosodtak. A hold még nem ért a tetőpontra, mikor mind aludtak, csak a rötszakállú és Pentaur voltak ébren.

A katona óvatosan fölkel, rendre meghallgatta társainak lélekzetvételét s azután közeledett a költőhöz. A lábukra vasalt láncot leoldotta s fel akarta költetni az orvost is, de nem sikerült.

— Jer utánam, — súgá Pentaurnak s vállára véve Nebszekhtet, elindult a patak partjának arra a helyére, melyet Uarda kijelölt volt.

Háromszor mondá egymásután Uarda nevét. Az ifjú amalekita előbukkant. A katona így szólott Pentaurhoz:

— Menj azzal a fiúval. Nebszekhtől gondoskodom én.

— Nem hagyom őt el! — viszonzá Pentaur. — A víz talán fölébreszti.

A hideg víz félig elzavarta azt a mély álmot, mely az orvost megszállotta s így ide-oda tántorogva, botorkálva, Pentaurra támaszkodva ő is a saját lábain tette meg az utat fel a sziklahátra s eljutottak szerencsésen az amalekita atyjának kunyhájához.

Az öreg vadász már javában aludt, de a fia felköltötte őt s elmondotta neki mindazt, amit Uardától hallott s amit a leány ígért.

Az ígéretre nem is lett volna szükség, mert a vadász vendégszerető ember volt. Nyílt, őszinte jóakarattal fogadta Pentaurt és társát, Nebszekhtet egy gyékényre fektette, Pentaurnak is ágyat hevenyészett falombokból és állatbőrökből, behívta a leányát s megparancsolta, hogy mossa meg a vendég lábait. A rongyos ruhafoszlányt látván, mely Pentaur testéről lelogott, odaadta neki ünneplő ruháját. Pentaur lefeküdt az ágyra s az puhábnak és kényelmesebbnek tetszett a király vetett ágyánál is, mindazonáltal szeméit egész éjjel kerülte az álm.

A szívében fölébredt változatos érzelmek és gondolatok nem hagytak neki békét.

Még csillagos volt az ég, mikor fekvőhelyéről felugrott, az orvost a maga helyére fektette s kiment a vadász kunyhájából.

A kunyhó mellett hegyi forrás csörgedezett le a mély völgybe. Arcát megmosta a jéghideg vízzel, azután megfürdött, sokáig fürdött. Úgy érezte, hogy a lelke fenekéig meg kell mosakodnia, nemcsak a sok heti portól, hanem a belső izgalomtól, csüggetésgégtől, szégyentől és lelki keserűségtől kell megszabadulnia, minden szennytől, melybe őt a bűnnel és aljassággal való érintkezés keverte.

Midőn a kunyhóba visszatért, oly tisztának érezte magát, mint valamely nagy ünnep reggelén a Szeti-házban, ha fürdés után a hófehér vászonruhát magára vette. Felöltözött a vadásznak ünneplőjébe s újra kiment a kunyhóból.

Köröskörül sziklákat látott, amelyek olyanok voltak, mint egy-egy viharcsülő felhő, a magasságban pedig csillagos, sötétkek mennyboltozat. A szabadságnak magasztos, édes érzése fölémelte lelkét; a levegő, melyet beszívott, oly üde, oly tiszta volt — s mikéntha láthatatlan kezek vitték volna, könnyedén mászott fel a csúcsra vezető keskeny ösvényen.

Útközben egy vad kecskebakkal találkozott, mely rémülten menekült előle társával egy kiálló sziklahátra. Pentaur biztatva szólott hozzájuk: — Ne féljete! Nem bántalak én titeket, nem én!

Tovább ment fölfelé. Egy kis lapályon, a csúcs aljában megállott. Mellette egy másik patak csörtetett alá csörögve. A fű nedves volt talpa alatt s a patak tükrén a vékony jéglemezek, mint valami tükör visszaverte az ég csillagainak képét.

Fölnézett a végtelen magasságba, hol az örökké égő csillagok voltak, fel az égbe meredő hegyromra és le a szédítő mélységbe. Az éjjeli sötétség lassan-lassan kezdett oszladozni, a sziklák körvonalai hovatovább élesebben váltak ki, felhők úszkáltak a levegő-égben s olyanok voltak, mint egy-egy füstoszlop. Az oázis völgyéből szürkés-fehér köd szállott fel, előbb sűrűn egy tömegben, de ritkultak fenn, szétoszladoztak.

A völgyben szárnyát meglebbentve légi útjára most kelt egy hatalmas saskeselyű.

Néma, ünnepi csend volt körülötte. Pentaur úgy érezte, mintha az istenséghez közelebb állana.

Csodálatos meghatottság, magasztos, fenkölt érzelem dobogtatta meg a szívét, mint akkor, midőn a legfőbb titkokba beavatták és pappá szentelték. A nagy mindenség titokzatos csöndje most még inkább tetszett neki, mint a Szeti-házban a tömjénfüst és a papok kar-éneke.

Úgy érezte, hogy itt az istenség meghallja ajkának leghalkabb rebbenését is. Valami benső erő hajtotta, kényszerítette őt, hogy dicsérje szárnyas igékkal az istenek jóságát és nagyságát, de ajka néma maradt, letérdelt, hogy imádkozzék és hálát adjon az isteneknek.

Mélységes áhitattal nézett körül.

Merre lehet itt kelet? Talán ott, a nyílás irányában, hol az ég kezd világosodni? Jobbra tőle van dél, a Nilus és a zuhatagok isteneinek hazája. Merre forduljon, ahol az ő imája megtalálja az utat Osirishez, Izishez?

Halk szellő indult meg, a köd oszlott, mint a néma árnyak s kiváltak a homályból a sziklák körvonalai. Előtűnt a szent Sinai-hegy zegzúgos koronájával s alatta látszottak az ide-oda kanyarodó völgyek s előcsillant a tengernek feketés ide-oda mozgó tükre.

Minden csöndes volt, ember keze nem érintett itt semmit s az egész a maga fenségében alá volt vetve az istenség mindenható akaratának.

Apuatuhoz, az utak istenéhez akart fohász-kodni, de nem tudott; mindazok az istenek, kiket ő a nép előtt hatalmas belső hevülettel dicsőített, úgy eltörpültek most az ő szemében. Azoknak az isteneknek csak a Nilus vidékén van hazájuk, csak ott uralkodnak, egyébütt nem.

— Hozzátok nem imádkozom, — gondolta magában. — Itt, ahol szemem messze ellat, mint az isteneké, csak Őt érzem, közel vagyok hozzá, trónja zsámolyához hadd szálljon hálaadó szózatom!

Fölemelte két karját és hangosan fohász-kodék:

— Te Egyetlen! Te Egyetlen! Te Egyetlen!

Nem mondott egyebet s mégis a hálának, a dicséretnek magasztos imája volt az, mely kebelét eltöltötte, midőn e szavakat mondá.

Midőn végre fölemelkedett, egy magas termetű, királyi tekintetű embert látott, egyszerű pásztoröltözetben.

— Üdv neked, — mondá mély, lassú hangon, — te az igazi istent kerested!

Pentaur vizsgálódva nézett az idegenre s így szólott:

— Rád ismerek: Mezu vagy. Gyermekek vol-

tam, mikor a Szeti-házat elhagytad, de arcod vonásai lelkembe vésődtek. Téged is Améni avatott be az Egyetlennek titkába, mint engemet.

— Csakhogy ő nem ismeri őt, — viszonzá az idegen eltűnődve s tekintetét a mindinkább világosodó Kelet felé fordította.

Az ég pereme biborszínben úszott, a gránit-hegynek jéggel és hóval borított csúcsa kezdett villogni s úgy ragyogott, mint egy nagy fekete gyémánt, mely napsugártól ittasodott meg.

A nap fölkel, Pentaur feléje fordította arcát és szokása szerint imádkozott.

Midőn fölemelkedett, Mezut látta maga mellett, ő is térdelt és imádkozott, de a napnak hátát fordított.

Így szólott hozzá Pentaur, midőn imáját ő is elvégezte:

— Miért fordultál el a naptól? Azt tanultuk, hogy imádkozván, arcunkat a nap felé fordítsuk.

— Mert én más istenhez imádkozom, mint ti, — viszonzá komolyan Mezu. — Az én istenem kezében a csillagok, a hold és a nap olyan, mint a labda a játszó gyermekek kezében; a föld zsámoly a lábai alatt; a vihar az ő lehellete, a tenger olyan, mint ez a harmatesep a fűszálon.

— Taníts meg arra, hogy megismerjem a te nagy és hatalmas istenedet! — kiáltott fel Pentaur.

— Keresd őt, — felelé Mezu — s meg fogod találni, mert nyomorúságból és szenvedésből jöttél ide ma reggel, mint egykoron én s megnyilatkozott nekem az én istenem az én nyomorúságom napján.

Így szólott s eltávozott. Pentaur eltűnődve nézett utána.

Gondolatokba merülve indult le a völgybe s közeledett a vadász kunyhójához.

Hirtelen megállott. Emberi hangok ütöttek meg fülét, de a szikla miatt nem láthatta a közeledőket.

Nemsokára látta a vadász fiát, egy férfiút, akin egyiptomi ruha volt, egy magas termetű nőt, mellette egy leánykát s egy gyaloghintóban egy harmadik nőt.

Pentaurnak megdobbant a szive, mert reá ismert Bent-Anatra és kíséreire.

A vadász kunyhójánál eltűntek. Ő pedig megállott, mintha lábai gyökeret vertek volna.

Nem hallotta, hogy könnyű léptek közelednek feléje, nem érezte, hogy a nap égető heve tűz reá

és mögötte a porfir-falra, nem látta a nőt, aki egyenesen feléje tart, de mint a süket, aki hirtelen visszanyeri hallóképességét, összerázkódott, midőn nevét arról az ajakról ellebbenni hallotta.

— Pentaur! — kiáltá újból Bent-Anat és a költő kitérte mindkét karját és a királyleány kebelére roskadt a költőnek és a költő a szívéhez szoritotta, de úgy, mintha soha, de soha többé nem akarta volna onnan elereszteni

*

Ezalatt a hercegnő kísérete pihent a vadász kunyhója előtt.



KEBELÉRE ROSKADT.

— Kebelére sietett, — mondá örvendezve Uarda, — jól láttam és soha sem fogom ezt a pillanatot elfelejteni. Úgy tetszett nekem, mintha a csillogó tenger kitérte volna a karjait, hogy szívére szoríthassa a szent hegyet.

— Honnan szedted ezt a gondolatot, gyermek? — kérde Néfert.

— A szívemből, a szívem mélyéből! — mondá Uarda. — Én olyan végtelenül boldog vagyok!

— Te mentetted meg őt s jótettért jóval fizetél, ezért nagy lehet a te örömed.

— Nemcsak ezért, — mondá Uarda. — Már kezdettem csüggedni, de most látom újra, hogy az istenek jók és igazságosak!

— Ők boldogak! — sóhajtá Ména felesége.

— Meg is érdemlik, hogy azok legyenek! —

kiáltott fel a leányka. — Bent Anat olyan, mint az igazság istennője, Pentaurhoz hasonló férfiú pedig nincs egész Egyiptomban.

Néfert hallgatott egy ideig, azután halkan kérdezte:

— Láttad valaha Ménát?

— Hogy láttam volna?! Várj csak, felsüt a ti napotok is! Nekem úgy tetszik, hogy ma a jövőbe látok, mintha próféta volnék. Nézzük meg, alszik-e még Nebszekht. Az altató szernek igen erősnek kellett lennie.

— Erős is volt az! — viszonzá Néfert s bement Uardával a kunyhóba.

Nebszekht tágra nyitott szájjal még mindig aludt.

Uarda letérdelt melléje s nézte. Aztán így szólott:

— Nagyon okos ember, mindent tud s mégis milyen bárgyú most az arca. Felébresztem.

Pajkosan kezdette egy szalmaszállal csiklandani az orrát.

Nebszekht fölemelte a fejét, prüszentett és újra lefeküdt, tovább aludt. Uarda ezüst esengésű nevetése sem ébresztette föl. A leányka elpirult s mondá:

— Mégis csak rossz vagyok. Hiszen ő olyan jó, olyan nemeslelkű!

Megragadta az alvó kezét és megcsókolta. Homlokáról letörülte az izzadság-cseppeket. Nebszekht fölébredt, félig álmában suttopta:

— Uarda, kedves Uarda.

A leányka megijedt s kisietett a kunyhóból.

Néfert is utána ment.

Mikor Nebszekht talpra ugrott s körülnézett, egyedül volt a vadász-kunyhóban. Kiment a kunyhóból s a hercegnő kíséretét meglátta. Azok aggódva beszélgettek a megtörtént és ezután történendő dolgokról.

XXXVI.

Szövetkezés az amalekitákkal. Pentaur hőssé válik.

Az oázis lakói századokkal azelőtt elismerték a faraók főhatóságát s adófizetésre kötelezték magukat. Ennek a fejében azt a kiváltságot kapták, hogy az ő beleegyezésük nélkül egyiptomi katonának a földjükre lépni nem volt szabad.

Az ethióp katonák a maguk és Bent-Anat sátrait nem is ütötték fel az amalekiták földjén, hanem közvetlen a határ-mesgyén. A tétlen katonák és az amalekiták között csakhamar ki-

törték a villongások. Gyakran összekaptak s vér is folyt ezekben a csetepatékban.

Aznap reggel, mikor Pentaurék megszöktek, reggel a rabkísérő katonák nagykesőn fölébredtek s ijedten vették észre, hogy Pentaur és Nebsekht megszöktek. Ekkor már Uarda apja is köztük volt.

A rab-örök dühöngve siettek az ethióp katonákhoz s tudtul adták nekik, hogy két rabjuk megszökött s bizonyosan az amalekitáknál rejtőznek.

Az őrség kapitánya rögtön követelte az oázis lakóitól, hogy adják ki a szökevényeket, különben az egész oázist karhatalommal fogja kikutatni. Az amalekiták a kapitány követését gúnnyal fogadták s a szökevények kiadásáról hallani sem akartak. Erre a kapitány az őrség nagyobb felével megtámadta az amalekitákat, akik azonban harcra készen fogadták a gyűlölt idegeneket.

Az első összecsapásnál az amalekiták színlelt futásnak eredtek s az elbizakodott s biztos győzelemre számító katonák vakon üldözőbe vették a futókat, miglen egy sziklához érkeztek, hol az amalekiták főőrsége el volt rejtve. Ez hátra fogta az üldözőket, a futók is adott jelre megfordultak s a két tűz közé szorított ethiópok közül nagyon kevesen menthették meg az életüket. Ezek között volt a kapitány is, aki a maradék őrséggel s a rabkísérő katonákkal tajtékzó dűhében újabb rohamot intézett az oázis lakói ellen.

A kapitány korántsem gondolt arra, hogy ezt az őrizetlen pillanatot Bent-Anat esetleg arra fogja felhasználni, hogy ő is elmeneküljön.

Pedig a hercegnő erre gondolt. Mihelyt az őrség eltávozott, kiadta a személyes szolgálatára rendelt embereknek, hogy készülődjenek fel.

Míg a völgyben az ethióp katonák és az amalekiták között a harc dühöngött, Szalikh Bent-Anatot és híveit a Sinai-hegyen fel apja kunyhójáig kalauzolta.

Ütközben Uarda előkészítette Bent-Anatot a találkozásra s láttuk, miképpen történt a költővel való találkozás.

Egymás kezét megfogva jöttek le a völgybe. Egy kiálló sziklacsúcs árnyékában megállottak, Pentaur mohából ülést készített s arra leültek. Elmesélték egymásnak mindazt, ami velök utolsó találkozásuk óta történt: szerelmüket, szenvedéseiket, viszontagságaikat, bolyongásukat.

Dél felé oda jött a vadász leánya s megkínálta őket egy korsó kecsketejjel. Bent-Anat a tökéjéből készült edénykét oda nyújtotta a szere-

tett férfiúnak s midőn ezt cselekvé, megtelt a szíve büszkeséggel; a Pentaur szívében pedig felébredt az a hódolatteljes kivánság, hogy vajha utolsó csepp vérének kionthatná érette. A múlt emlékeinek édes felújítása foglalta le egész mitovoltukat. A jövőről gondolkozni nem is jutott eszükbe, azzal meg egyáltalában nem is törődtek, hogy minő veszély fenyegetheti őket.

Az egyszerű ebéd elköltése után a költő lelkében az érzelmek fenséges hullámozása, mely reggeli foháskodása óta izgalomban tartotta, lecsendesedett, kezdett józanon gondolkodni s tanakodott Bent-Anattal a teendőkről.

Így érkeztek a vadász kunyhójához. Feleúton találkoztak a vadással s egy delitermetű, tetőtől-talpig fölfegyverzett férfúval, aki az amalekiták feje volt.

A két amalekita leborult előttük s megcsókolta a földet.

Abokharabosz, a főnök elmondotta a hercegnőnek és Pentaurnak, akit a király fiának nézett, hogy az amalekiták mindenha hívei voltak Ramzesznek, aki az oázis lakóinak jogát tiszteletben tartotta s hogy az ethióp katonák, akik a hercegnőt akarata ellenére itt fogták, részint elestek a harcban, részint fogságba kerültek.

— Azok hozzászórtak, — mondá, — hogy a fekete pofájú memmek ellen harcoljanak, de mi férfiak vagyunk s karunk elég erős arra, hogy völgyeinket bármilyen ellenség ellen megvédjük. Ha megszorítanak minket, hegyeink közé vonulunk.

Bent-Anatnak nagyon megtetszett a bátor tekintetű, sasorrú főnök, s megígérte neki, hogy az amalekitákat apjának különös kegyébe fogja ajánlani, egyúttal kérte, hogy őt és leendő férjét, Pentaurt most haladéktalanul vezessék apja táborába.

A főnök figyelmesen nézte, hol a hercegnőt, hol Pentaurt, s aztán így szólott:

— Királyleány, te hasonlítasz a holdhoz, társad pedig Duzaréhoz, a naphoz. Abokharabosz — s büszkén mellére ütött — s az ő feleségén kívül nem ismerek hozzátok hasonló két embert. Hebronig magam kísérlek el titeket legderekabb harcosaimmal, de nagyon kell sietnünk, mert reám itt szükség lesz, mert az az áruló, aki most Egyiptomban uralkodik, s aki titeket üldöztött, újabb sereget fog ellenem küldeni. Hajatok egyetlen szála sem fog meggörbülni, bizhattok bennünk; holnap korán reggel indulunk.

A vadász kunyhójánál találkoztak a hercegnő kísérelőivel. A szertartás-mester aggódva nézett

rájuk. A király megparancsolta ugyan, hogy Bent-Anatnak minden parancsát úgy teljesítse, mintha maga a király parancsolná, de vajjon mit fog szólni Ramzesz ehhez a leendő férjhez?

Néfert gyönyörködve nézett Pentaupra, akit fel-tünően hasonlónak mondott az ő nagybátyjához, Paaker megboldogult apjához.

Uarda nem győzte eléggé nézni a hercegnőt és Pentaurt.

— Alig hinném, — viszonzá az orvos — mert én már tisztán látok: minden ember önmagában véve egy hangszer, jó vagy rossz anyagból készült, ügyes vagy ügyetlen. Valaki vagy valami — a neve mellékes — játszik ezen a hangszeren, s a hangszer jól rosszul, már aminő a szerkezete, hangod ad. Te aol-hárfa vagy; kellemes hangokat csal ki belőled a sors ujja, én szelkakas vagyok a szél mozgat jobbra balra, és esi-



RADNAI BÉLA PÁLYAMŰVE.

Nebsekht, az orvos, szerényen félre húzódott. A fejfájás, mely rabsága idejében folyton gyötörte, ez üde hegyi levegőben megszűnt. Mikor Pentaur kezét szorított vele, így szólott:

— Vége a mi vidám veszekedéseinknek. Mégis csak bohókás játék az ember sorsa. Ezentúl te gyűrsz le, ha vitatkozunk, mert az a nagy zeneköltő, akit te imádsz, felséges összhanggá változtatta életed eddigi összhangtalanságát.

— Úgy mondod ezt, mintha rosszul esnék neked; de hiszen a te sorsodban is nem sokára beáll az örvendetes fordulat.

korgok, hogy a magam és a más füle belefájdul e csikorgás hallgatásába. Hát hadd forogjak, örvendek, ha a hajó kormányost a szél irányára nézve útba igazítom. Egyébiránt, én azzal sem törődöm. Forgok . . . forgok tovább, akár észre vesznek, akár nem: mindegy az.

Midőn Pentaur és menyasszonya a fejedelmi-leg megjutalmazott vadásztól elbúcsúztak; a nap már a Sinai-hegy ormát bíbor fényvel övezte, s olyan volt a hegy cik-cakkos koronája, mintha

rubinkóval lett volna kirakva, s mögötte lánggal lobogott volna egy földrés.

Másnap reggel útra keltek a király tábora felé. A karavánt Abokharabosz kísérte, ehhez csatlakozott Uarda atya is, akit az amalekiták foglyul ejtettek s Bent-Anat közben járására szabadon bocsátottak.

Az első pihenő-helyen Bent-Anat megkérdezte a rótszakállútól, hogy miként sikerült Pentaurt a shennui bányák helyett a Sinai-félsziget bányáiba hozni.

(Folytatása következik.)

Etédi Soós Márton «Magyar Gyász»-a.

Több mint egy századdal Listinek hamar elfeledett époszkísérlete után, 1792-ben jelent meg újra egy terjedelmes költemény a mohácsi vésről. Szerzője *Etédi Soós Márton*, irodalmunk azon számos alakjai közé tartozik, kiknek csak munkái maradtak fenn, de életükről alig néhány száraz adatot őrzött meg szűkszavú koruk és a hagyomány. Számos irodalmi folyóiratainkban, irodalomtörténeteinkben és adattárainkban épen hogy csak meg van említve neve és főmunkája. Még a Magyar írók élete és munkái című gyűjtemény is csak annyit tud róla, hogy erdélyi származású volt és Bugyiban Pestvármegyében jegyzői hivatalt viselt. Danielik szerint Dömzsödben. Hol és mikor született, merre nevelkedett, mikor halt meg: mind olyan kérdések, melyekre sem saját műveiben, sem másutt nem találunk feleletet. Életkörülményeinek kikujtását az is megnehezíti, hogy két hasonló nevű kortársa is volt s mindkettő íróember. Valószínűnek látszik, hogy a XVIII. század hatvanas éveitől a XIX. század elejéig élt. Alig lehetett hosszú életű, mert főművének elején mellbajról panaszkodik.

Mint író lelkes tagja volt annak az irodalmi iskolának, mely a XVIII. század végén keletkezve a népies tárgyhoz fordult s a régi magyar költőket, első sorban Gyöngyösit választotta követendő mintaképül. E magyaros, vagy népies iskolának Dugonics és Gvadányi voltak főképviselei; mindkettő szívvél lélekkel magyar. Az első, mintegy válaszképen II. József ama rendeleteire, melyek a magyar nyelvnek magasabb tudományok tárgyalására való alkalmasságát tagadták, kimutatja, hogy még gömbháromszögtant is lehet magyarul tanítani; a másik, mikor elmondhatja a nótáriussal budai utazását, könyvet ír a régi erkölcsök, a nemzeti viselet és magyar nyelv dicsőítésére.

Nem az volt a céljuk, hogy költői remekeket adjanak. A nemzeti érzést akarták fölébreszteni abban a korban, midőn Mária Teréziának Bécsbe édesgető politikája, de a hosszú harcokban kifáradt nemzetet németté akarta tenni. A köz-

nemességhez, a nemzet fönntartó eleméhez, zöméhez szóltak, melyet még kevéssé érintett a francia és német műveltségnek meg irodalomnak főurainak nagy részén már érezhető hatása. Annak a köznemességnek irtak, melynek képzelete még mindig saját hőseivel lévén benépesítve, szívesen olvasott ezekről. Tárgyuk magyar, hangjuk, verselésük magyaros. Ez az oka annak a sok dicséretnek, mely a népiesebb műveiről a korabeli «ujság-levelek»-ben fönntmaradt; innen van, hogy Gvadányi, a jó öreg «lovassági hadi generális» Rontó Páljának előszavában remek munkának nevezi Etédi Magyar Gyászt.

E mű, melynek teljes címe «*Magyar gyász, vagy is második Lajos magyar királynak a mohácsi mezőn történt veszedelme. — Mellyel gyenge tehetsége szerint versekben kívánt szedni egy Nemzet romlásán kesergő Nemes Magyar E. S. M.*», a történeti époszokhoz tartozik. Az effajta hősköltemények tárgya a XVIII. század végén nem csak a költői képzelet kiszínezte fontos nemzeti esemény; egyes királyoknak, dicsőséges nemzeti hősöknek tetteit írják le legtöbbször időrendi egymásutánban. Nem igen szerepelnek bennük az istenek, kiknek a klaszszikus époszokban oly tevékeny cselekvéskör jut, csodás elem rendszerint hiányzik belőlük. Versekbe szedett történetek, földiszítve az éposz külső követelményeivel, de se tárgyuk, se főhősük nincs jól megválasztva. Vagy lehet-e hőskölteményt II. József tetteiről, mint *Gáli István* tette; Hunyadi László is nem inkább tragikus személy, mint époszhős? *S Vályi Nagy Ferenc* megtette éposza főhősévé. A mohácsi vész sem éposznak való tárgy, bár az egész nemzet történetére kiható esemény, de nincs egy fölakja. Lajos király báb volt inkább mint uralkodó, a mulatozáshoz szokott inkább, mint a kardforgatáshoz, sokkal kisebb szerepet játszott a nagy pusztulásban, semhogy az eseményeket köréje lehetne csoportosítani. Az egész esemény gyászos következménye a seregnek türelmetlenségének, elbizottságának, mely esetleg alkalmas epizód lehetne egy époszban, de ennek váza, dereka nem. Miért nem emelte hát Listi és Etédi e tárgyat «époszi magaslatra», hisz a Zrínyiás tárgy még annyira se éposznak való, mint amaz, mivel csak egy jelentéktelen végvár elesését jelenti az egész nemzet pusztulását kifejező mohácsi vésszel szemben? Listinek és Etédinek nem volt hozzá tehetsége; de ide nem is XVII. századbéli magyar költő, hanem egy Vörösmarty kellett volna, mert — fiat justitia — Szigetvár elesésének «époszi magaslatra» való emelése se Zrínyi leleménye. A magyar nemzet és kereszténység martirjaként, Isten haragjának kiengesztelőjeül jelenik meg Zrínyi már hősi halálával egyidőben irt énekekben is. Egy csöppet sem rontunk ezzel a hadiró nagy költő voltán hisz Ilosvai is megírta Toldi történetét s kinek jutna eszébe Arany dicsőségéből e miatt csak egy szemernyit is levonni!

Mondanunk se kell, hogy Etédi is ajánlást ír műve elé; általános szokás volt ez századokon át minden nemzet költőinél. Részben a hála megnyilatkozásai ezek az előrebocsátott sorok, részben nagyon szerénykedő önbírálatok. Az 1792-beli *Magyar Kurir*, az első magyar hírlapok egyikének 83-ik száma tanúsítja, hogy a *Magyar Gyász* báró *Orczy László*, az ismert költőnek és jeles katonának: Lörincnek fia saját költségen nyomatta ki. Ezért ajánlotta neki munkáját írónk. Hosszú, versben végződő dedicatiojában a magas égis földicséri Maeecénásnak tudomászeretétét, irodalompartolását.

A tulajdonképeni magyar gyász leírását «A Vers-írónak készülete és Mohátsnak gyászos nevezeté»-ről, továbbá «A Magyar Nemzetről közönségesen» szóló versek előzik meg. Az első az invocatio, Melpomene segítségül hívása. Egészen Gyöngyösi módján szólal meg.

Mohács aposztrofálásával adja aztán tudtunkra, miről fog írni. Régtől fogva átkozott e tér; e gyászos mező fűvére hullatta mérgét a pokol megkínzott komondora; itt múlt el a magyar nép virága, itt húnyt el hajnala szép fényes napunknak. Nem állhatja meg, hogy föl ne sóhajtson: vajha Moháts porából új nemzedék, új Mirmidon születne, kit magyar Achilles vezette csatára.

Gyászt fog festeni, mert neki is az ült szívére; de nem bír *Gyöngyösi* eszével, mondja továbbá *Horváth* (Palóci Horváth Ádámot érti, kinek Hunniása olvasott könyv volt a XVIII. század végén) nagy tehetségével; a Parnassusnak is csak oldalát látja s Appolo is csak színes barátja.

A második előre bocsátott költemény romlott hazánknak szomorú állapotját rajzolja II. Lajos előtt és alatt. Mig saját lángja nem égette, mig fegyverre nevelte bajnokait, addig

Reszketett nevüktől Észak, Dél, Napkelet
Nem hozott egünkre semmi idő telet,

félt tőlünk török, tatár; de régi dicsőségünk odalett, mikor Dobse Lászlóra került sorsunk.

Mert ellensége lett testvér testvérenek,
Üldözöje Attya édes Gyermekeinek,
Nemely molskolója saját Nemzetének —
Irgység, erőszak rontá az országot,
Bosszúállás olte az ártatlanságot.

Ilyen sokat ígérő, költői lendületű bevezetés után majdnem rosszul esik a csalódás, hogy történetet ír, nem költeményt. Még csak nem is tagolja énekekre az eseményeket; két részre osztja művét. Az első Szolimánnak a magyarok ellen való készülését és tanácskozását; Szabács meg Nándorfejérvár elveszését, továbbá a budai országgyűlés hosszú leírását foglalja magában. Lógodi Simonnak hősi haláláról énekel; Nándorfejérvár elveszéséről szólva a török álnok hitén, igaz véreink pusztulásán kesereg s az áruló rációk legyilkolására célozva költőnk mondja:

A' rút tövisbokor mikor kiirtatik,
Akkor a' virág is gyakran tapodtatik;
Néha Konkoly között gyöngy-is elhányatik,
Meg-esik: jó vész-el, s gonosz meg-hagyatik.

Az első rész nagyobb felét az országgyűlés megjelenítése teszi; úgy szólalnak föl egymásután a főpapok és főurak véleményüket elmondandók, mint *Thököli hadi tanácsának* szereplői. Lajos király, ki «alig birta kinjárt szíve fájdalomának», bánatos hangon szól az országhoz, kéri az urakat, hogy félre téve a pártoskodást, derítsék föl újra Hollós Mátyás szép arany ideit. Hosszas vitatkozás indul meg erre a rendek között arról, kérjenek-e idegen nemzetektől segítséget, megütközzenek-e a törökkel, hová gyülekezzenek, hogyan oszoljon meg a magyar sereg. Magyaros szólásokkal, példabeszédekkel igyekeznek egymást letorkolni. Különösen Tomori ellenzi az idegen segítséget, mert a sok gyűlevész nép szerinte csak akadály volna, de meg könnyű Herkulussal poklot is rablani. Hol gyavaságot, hol elbizottságot vet egyik a más szemére. Utolsónak Bánfi János szólal föl, siettette a harca kelést.

Nagy ügyvel, bajjal azt végezték, hogy Jakab havának második napjára mindenki Tolnán legyen.

A második rész «Lajos király külob külob dolgairól» szól; a magyar táborot írja le, melyet Magyar Mars címmel jelez; Zápolyának levelét, Brodariesznak az ütközet előzményeiről és lefolyásáról való referálását tartalmazza.

A király gyorsabb cselekvésre bírandó a még mindig tivornyázó főurakat, véres kardot hordoztat szét az országban. Mikor a kardot hordó követ az urak nemtörődömségét hírül hozta, Lajos épen a kertjében sétált s a hír hallatára alig tudott hazavánszorogni; szobájában elnyomta az álom. Úgy tetszett neki, mintha mezőn járna magyar seregével, mely a törökkel bátran összeccsap; megjelent előtte a várnai csata egész képe. A várnai csatáról egy lélek Budára, a királyi várba vezette, hol Mátyás szobájában álltak meg a királyok képe előtt. Itt megmutatja neki a dicsőült királyokat s megmagyarázza, hogy nem követett böles, tanácsos elmét,

Hogy pediglen Mársot Jupiter kergette
Azzal hibájáról ötet megfeddette,
Nagy vakmerőségre fejét mert vetette
Holott még a magyart fel sem készítette.

Figyelmezteti, hogy várja meg Zápolyát.

Ekkor a' hiv Lélek szemét szikráztatta
És hogy Mátyás legyen, azt is ki-vallotta,
Mellyre Lajos karját ölelni nyújtotta,
De hirtelen eltűnt, s többé nem láthatta.
Tsattogtatta szárnyát, melynek lármájára
Felérvén Lajos fordult oldalára,
Azomban tekintvén szobája falára
Látá saját képét esni homlokára.

E kettős baljóslat hatása alatt álló királyt Szalkányi és Bátori vigasztalják meg, igyekezvén mindent jóra magyarázni. Sikerül is annyira fölbátorítaniok Lajost, hogy megindul Tolnára. Kissé izetlenül, durván, a költeményen végig-huzódó borongós hangulatnak épen nem megfelelően festi le ezután Magyar Mars cím alatt a résztvevő magyar nemeseket. Az egyik egész életében csak török húst ennék, a másik kardjával sózza a pogány húst, mert azt tudta, hogy a török fej káposzta. Az egész szerencsétlenség bűnbakjául Tomorit állítja oda, ki Zápolya levelét is széttépi. Maga a vajda, látván Tomori csökönyösségét, siet egyedül Tolnára, de «ért a' fröstöknek mégis tsak tsontjára», mert akkor már vége volt mindennek s csak a menekülő Brodaries elbeszéléséből, szájából tudja meg a harc előzményeit és kimenetelét.

Brodaries szavaiból tudjuk meg, hogy a királyt nemcsak Mátyás szelleme, hanem az Echo is figyelmeztette.

Hosszasan kérdezi sorsát s a visszhang azt feleli, várja meg Zápolyát. Tudjuk, hogy Tomori akaratával hiába ellenkezett. A Toldalék, mellyel az egész mű befejeződik, bölcselkedő költemény az emberek gonoszágáról, kapzsiságáról, amivel mindig egymás ellen rontanak.

*

Etédi műve *Brodaries* munkájának, *Istvánffi* és mások idevágó részleteinek rimbeöntése. Szerkezete nem kuszált; nincs megzavarva sok kitéréssel, mint a *Listi* «Magyar Marsa». Az a körülmény pedig, hogy a harc lefolyását a menekülő Brodaricesal beszélteti el, az eredetiség színével hat. Lajos király alakja sokkal jobban kidomborodik, mint Listinél; a jobb sorsra érdemes fiatal fejedelem bár itt is sokat sóhajtozik, kesereg a főurak tétlenségén, de mégis van benne némi erélyesség s szabad elhatározás.

Közkedveltségét azonban nem e csekély szerkezet- és jellemzésbeli jótulajdonainak köszöni, hisz köra, olvasóközönsége ezeket alig látta meg e műben. Batsányi, Kazinczy, Kölcsey a magyar műízlés tulajdonképeni megteremtői, a XVIII. század végén csak szárnyukat bontogatták s Csokonain kívül kevesen ismerték a költői műfajok elméletét. A kritika, ha ugyan lehet erről beszélni, nem is műfaji sajátosságokat követelt az ily époszszerű költeményekben. Kora hangulatának megnyilatkozását kereste először is. A magyar nemzet, mint már említettük, e század vége felé kezdett erkölcsiében, ruházatában elidegenesedni, németet, franciát majmolt. A magyaros iskola tagjai léptek sorompóba a fenyegető veszély ellen. Dugonics, Gvadányi sűrű sujtásos magyar ruhában mutatják be hőseiket, kiknek szájából csak úgy ömlik a zamatosabbnál zamatosabb népies szólásmód, példabeszéd, közmondás. Etédi is panaszkodik műve bevezető részében, hogy

már ruhánk sines magyar módra szabva s hogy erkölcsünket «idegenektől huzzuk».

A tulzásba vitt, fárasztólag ható népieskedés mellett *Gyöngyösi* műveinek hatása is az olvasó közönség egyik követelése volt. Maga Etédi is mondja könyve végén, hogy amíg «vér vér testem erében, járok én Gyöngyösi gyöngyös ösvényében». Szépen összecsengő ügyes alexandrinusai; a magyar hősöknek, különösen Orczynak jellemzése, a görög és római mythológia alakjainak fölös emlegetése lépten-nyomon emlékeztet a Murányi Venus, a Csalárd Cupidó irójára. Jelzőket, hasonlatokat, természetképek rajzait egész gondolatsorokkal együtt vagy Kemény Jánosból, vagy Gyöngyösi legnagyobb utánzójától, Dugonicsból veszi. Mikor műve, elején a haza szerencsétlen állapotáról beszél önkéntelenül a Palinodia juthatott az olvasó eszébe. A befejezést Imrefi Istvánnak fogságában való elmerengése és a «világ hívságán elméjében panaszt indító» rab Kemény keseregése is föltűnő hasonlóságot mutat. Azt még mondanunk sem kell, hogy Lajos királynak beszélgetése az echoval szintén utánzása Gyöngyösinek, ki a rab Keményt vigasztaltatja meg a visszhanggal. A másik költői leleményre valló dolog, Mátyás szellemének megjelenése sem eredeti Etédinél; elég, ha az Aeneis vagy Zrinyiász vagy — ha úgy tetszik — épen Listi megfelelő részletére utalunk.

Még egy körülmény volt, mely nagyban elősegítette a Magyar Gyász kedveltségét, kétszer való kiadását. Nemcsak az, hogy nemesünk hiúságának nagyon tetszett ama háromszáz családnak földicsérése, melynek tagjai részt vettek a mohácsi ütközetben, hanem a dícsőítés módja is. Mikor azt mondja egy-egy magyarról (a Magyar Mars című részben), hogy csak akkor érzi jól magát, «mikor Török vérben pallosát fereszti», ki a pogányt oly kegyetlen veszti, miként gyenge bárányt a farkas: sokaknak eszébe juthatott Bezerédi, ki csak úgy bánt a némettel, mint karvaly a fűrjvel. Ilyen s hasonló sorok pedig, mint:

A kinek egy bokor vagy erdő szállása,
Erdőn vagy sík mezőn van csendes lakása (222 l.)

a szegény, bizonytalanba induló, megható versekben bucsuzó kurucok emlékét idézhették föl az olvasók lelkében, kik közül nem egy még ismerhette a Márványtenger partjáról vissza-visszasóhajtó hontalan csapatnak némelyik tagját.

A mű kedveltsége mellett legjobban bizonyít az, hogy színpadra is került. *Ihász Imre* írt belőle egy ötfelvonásos «nemzeti szomorújáték»-ot, melyet 1705 június 29-én adtak elő először. Csak címe ismeretes: *A Mohácsi Veszedelem*, ezt megőrizte Méreynek és Kelemennek lajstroma. (l. Bayer: A magyar drámairodalom története II. 424. és 431.), de maga a kéziratosa munka elkallódott. *Simai Ödön dr.*

PETŐFI SZOBRA POZSONYBAN.

— Képválasztó, —

A legnagyobb magyar lírikusnak szobrot emelnek Pozsonyban, hol küzdelemteljes fiatalságának egy részét töltötte. Az országgyűlési napló másolásával kereste meg itt mindennapi kenyerét Petőfi. A város közönsége aránylag rövid idő alatt gyűjtötte össze a szobormű felállításához

CSÁSZKA GYÖRGY.

1826—1904.

Magyarország második főpapja: *Császka György* bácsi és kalocsai érsek s metropolita augusztus 11-én hetvenyolc éves korában néhány hónapig tartó betegeskedés után elhunyt. Két lelki tulajdonsága emelte az elhunyt érseket az átlagos emberek fölé: szívének rend-



CSÁSZKA GYÖRGY.

szükséges jelentékeny összeget s a szobor-bizottság a pályaművek fölött a napokban döntött.

Az első díjat a bírálók *Radnai Béla* pozsonyi születésű szobrásznak ítelték oda. A szobormű nem magas, inkább elnyúló talapzaton ábrázolja a nagy költőt, amint lantját a talapzat ormára fektetve, kezébe kardot ragad, hogy a közelgő vészben hősi ellenállásra buzdítsa honfitársait. A talapzaton, egy lépcsővel alább a Múza áll, kérő tekintetét vetve Petőfire, hogy ne kockáztassa drága életét.

A szép szobrot mai számunkban bemutatjuk olvasóinknak.

kivüli jósága és buzgó hazafisága. Közei hatmillió koronát osztott szét főpásztori javadalmából, amiből nagyon sok szegény emberen is segített. Kérésnek, könyörgésnek soha nem tudott ellenállani a nemeslelkű főpap. Új templomok és új iskolák egész sorát alapította, főleg nemzetiségi vidékeken.

Még szepesi püspök korában lett valóságos belső titkos tanácsos, ami ritkaság s ugyanazok a kormányok nem mulasztották el őt ő felségének a legelőkelőbb lovagrendek nagykeresztjére ajánlani

Bizonyos lelki gyöngédség tartotta őt távol a nyilvános szerepléstől. Nem tudott leszokni némileg tótos kiejtéséről s ez a körülmény is hozzájárult ahhoz, hogy szavát csak a főrendiházban hallassa, ahol rendszeren ő szólalt fel a budapesti egyetem és a katolikus alapok ügyében, vagy a főrendek jókívánságait szokta tolmácsolni, amelyeket a trón zsámolyához juttattak. Nagyon korán került az egyházi kormányzásba, amelyet azután mint püspök és érsek folytatott, úgy, hogy nem volt érkezése tanári működéséhez, amivel pályafutását kezdte. Egyházfeljedeleme lett belőle, akit papjai és hívei igazságosságáért, emberségességéért, a gyöngédségig menő nemeslelkűségéért, kedves modoráért, igénytelen föllépéséért tiszteltek és szerettek.

A kalocsai érsekben tehát rendkívül jó ember szállott sírjába, ahová ezek részvéte kíséri. S ő megelégedett ezzel a szerepével, mert nem vágyott politikai szereplésre vagy dicsőségre s hiányzott belőle minden tulajdonság, amelyből a harcias főpapok szoktak alkotva lenni. Öszintesége és jószágos lelke előtt meghajlott a hatalmas Vatikán is, amely megis jutalmazta; minden kitüntetésével elhalmozta: a jeruzsálemi szentsírrend nagykeresztjével, a római grófsággal, a pápai trónálló méltósággal.

A magyar zene rövid története.

Írta Bodnar Virgil dr.

Az ősmagyar zenére vonatkozólag biztos adatokkal nem rendelkezünk. Állíthatjuk, hogy a magyar nemzetnek meg van a maga sajátos zenéje, mely a többi nemzetekétől elüt s lényegében megegyezik a magyar nép rokonainak, az ural-altaji nyelvtörzshöz tartozó népek zenéjével. Már *Szent Gellért*nek, a vértanú csanádi püspöknek legendájában akadunk a sajátos magyar zene nyomaira. A püspök egy hívének védelmére királyához utazott, útközben ráesteledett s társával, *Valterrel*, ki *Gellért* csanádi iskolájában az éneket is tanította, egy majorban szállt meg. Éjszaka sajátos zűgást hallott a püspök, majd női hangot, mely egyszer magasra szökkent, aztán megint alábbszállott. A püspök olasz fülének különösen hangzott e dal, mely imája abbahagyására kényszeríté; bizonyára nagyon elütött hazája dalaitól. Az a zűgás pedig, mely a dalt kísérte, kézi malom volt, melyen a dalos szolgáló jókedvvel örölte urának gabonáját, nem pedig hangszer (symphonia Hungarorum), mint ahogy *Valter* gondolta. «Boldog ez a nő, — szól a szent életű püspök — ki jókedvvel végzi nehéz munkáját». Egy más régi feljegyzés azt mondja, hogy amidőn a magyarok 1151-ben győztesen bevonultak Kievbé, boldog volt az a ház, hol zenéjük megcsendült. Akik a magyar zenét művelték, külön rendet képeztek, a dalosrendet, a regősök, hegedősök, igricek

rendjét, melynek eltartásáról királyaink gondoskodtak. E rend a magyarok hadi tetteit foglalta énekebe és adta elő ünnepélyes lakomákon hangszerkíséret mellett.

A kereszténység elterjedésével az egyházi zene is meghonosult. Az egyház iskoláiban nagy gondot fordítottak a gregorián-énekekre, mint az istentiszteletek kiegészítő részére. Később a történelmi vonatkozású énekek mellett, melyek a nagyok palotáiban hangzottak el s melyek a *Zách*-család tragédiájáról, *Kis Károlyról*, *Kontról*, *Toldiról* vagy *Óriás Lorántról* regéltek, a templomokban már nemzeti szellemű egyházi énekek is megcsendültek, dicsőítve különösen a magyar szenteket, *Szent Istvánt*, *Szent Lászlót*. Ezeket az énekeket azonban csak egyházi engedéllyel lehetett énekelni, így intézkedett *Könyves Kálmán*



TINÓDI SEBESTYÉN.

törvénye 1112-ben. 1452-ben Nürnbergben megjelent nyomtatásban is a *Szent Istvánról* szóló ének, valószínűleg ugyanaz, melyet templomainkban ma is énekelnek. Az *Anjouk* és főképen *Mátyás király* udvarában az egyházi zenére fordítottak nagy gondot. *IV. Sixtus* pápa követe, *Valturari Péter* magasztalással említi azt a nagymisét, melyet *Mátyás király* udvarában hallott.

Most már kétségtelen, hogy a magyar zene főelemei korábbi időkből mutathatók ki a cigányoknak hazánkba jövetelénél. Már az a körülmény, hogy a cigányok minden nemzetnél a nemzeti zenéhez alkalmazkodtak, elegendő volna annak megdöntésére, hogy a magyar zene nem volna más, mint cigányzene, amit különösen *Liszt Ferenc* hangoztatott. Emellett azonban ott vannak azok a régi emlékek, melyek a magyar zene eredetiségét kétségtelenül igazolják, a *Jobin* és *Schmidt-féle* gyűjtemények (1572—1575) magyar táncai, de különösen *Tinódi Sebestyén* dallamai.

Mindez azonban kevés történelmi adat ama hosszú korszakon által, melyben nem tudjuk egész biztosan a magyar zenének fejlődését áttekinteni. Pedig a *virág-énekeket* (ahogy abban az időben a népdalokat nevezték) szelvényben dalolta a nép, kobzosaik, hegedősök bejárták velők az országot, dalolták, terjesztették, de egy se gondolt arra, hogy dalaikat megörökítse. Megelégedett azzal, hogy dalaért egy kis pénzt vagy sziveslátást kapott. Hogy e dalok néha-néha pajzánok lehettek s erkölcs tekintetében is kifogás alá estek, onnan érthetjük, hogy már *Szent Gellért* korhólta a magyarokat, hogy csak istálójukkal törődnek és nagyon sokat mulatnak kobzosaik éneke mellett. Később is, a századok folyamán, katolikusok is meg a protestánsok is üldözték a virágénekeket. *Pázmány*, *Bornemissza* hevesen kelnek ki prédikációikban a népénekek ellen, úgy hogy ezek csak titokban élhettek tovább a nép bizalmas összejövetelén vagy mulatságain. A dalnokrend fogyott, a virágénekeket lassankint elfelejtették s ha akad dalos természet, mint *Tinódi Sebestyén*, már műveltségéhez méltatlannak tartotta a hitvány virágéneket, más cél lebegett szeme előtt, mint csupán a mulatás; krónikás verseit és hozzá a dallamokat maga készítette, maga adta elő mecenásai udvarában.

Tinódi dallamainak zenetörténelmi jelentősége abban áll, hogy bennök már megtaláljuk a magyar zene nagyon sok tulajdonságát, melyek a későbbi időkben határozottabban alakulnak és speciális magyar zenévé fejlődnek. A *Tinódi* dallamain a népdal, a virágének és az egyházi ének együttes hatása nyilatkozik; kevés változatosságot mutatnak ugyan, de jól illenek a tárgy komolyságához.

A következő XVII. és XVIII. században az egyházi ének virágzott. Énekes könyvet szerkesztettek a protestánsok is, a katolikusok is. Az új hit kedvezett az énektermésnek, mert az ének is fontos szerepet játszott az istentiszteleteken. A protestánsok először a katolikusok dallamait vették át, csak a szöveget módosítván saját céljaikra, később már ők is új dallamokat szereztek s a külföldi iskolákon járt prédikátorok idegenből is hoztak dallamokat. Nevezetes *Szenci Molnár Albert*nek zsolnárkönyve (1607), melynek dallamai egy francia zeneszerzőnek, *Claude Goudimel*nek, a Bertalan-éjtszakán szerencsétlenül járt hugonottának szerzeményei.

A katolikus énekek gyűjteményei közül nevezetese a *Cantus Catholici* (1651), *Kájoni János* Cancionaléja és *Nyáray György* Lyra coelestise. Ezek forrásai ama énekeinknek, melyek templomainkban leggyakrabban felhangzanak, egyszerűségükkel áhitatra gerjesztenek és itt-ott nemzeti vonatkozásaikkal megindítanak.

A magyar zene gyors felvirágzása arra a korra esik, midőn a magyarság szabadságmozgalmai megindulnak s a XVII. század végén és a XVIII. század elején mind nagyobb arányokat

ölnének. A Thököly és Rákóczi kora a magyar szellemi élet fejlődésére, az irodalomra, költészetre mély benyomást gyakorolt, a zenét pedig egyszerre felvirágoztatta. Rákóczi korában kezdnek a cigányok jelentős szerepet elfoglalni a magyar zenében. A cigányoknak Magyarországon letelepülését ugyan még *Zsigmond király* korába, 1425-re teszik, de csak később történik említés arról, hogy elsajátítva a magyar zenét, mulattatták vele a magyarokat különösen az országgyűlésen (1528). Rákóczinak, *Bercsényinek*, a szabadságharc vezető embereinek már udvari cigányaik voltak. Ezek ápolták és tartották fenn a kuruc zene gyöngyeit, melyek közül egynehánynak valószínűleg ők lehettek a szerzői. Népdalaink fénykora — írja *Káldy Gyula* — a Rákóczi alatti és a közvetlen utána következő korszakra esik nemcsak értékre, de számra nézve is. Valóban csodálni lehet e dalok szépségét, kifejezését, ősi erejét, jellemzőes ritmusát s bámulni sokféleségét. Ha összehasonlítjuk a külföld egykorú, minden kifejezést nélkülöző német volksgesängek és a francia romanceok édeskes és unalmas egyoldalúságával, meglepetve látjuk, hogy a kuruc nóták mindegyikében egy-egy pregnáns kifejezés van. Némelyik úgy hangzik, mint harci induló, tele tüzzel s igen gyakran Rákóczi huszárjainak akkori trombitariadóit véljük hallani s lehet mondani, hogy mostanáig fennmaradt legszebb népdalaink mind e korra vezethetők vissza. . . . Ki volt e sok gyönyörű magyar dal szerzője, talán örökre a feledés homályában marad. Némelyek azt hiszik, hogy *Barna Mihály* a Rákóczi-nóták szerzője, mások pedig azt gondolják s ebben több a valószínűség, hogy az öreg *Czinka*, ki Rákóczit Rodostóba is elkísérte két fiával együtt, hol 1735-ben halt meg; valószínű azonban, hogy mindkettőnek volt része benne és hihető még *Bercsényi Miklós* zenekara vezetőjének is: *Czédron* uramnak is (*Káldy Gy.*).

(Vége következik.)

TUDOMÁNY, IRODALOM.

Magyar Sport-almanach címen most jelent meg egy 374 oldalas könyv, mely különösen a sportbarátokat fogja érdekelni. Az egyes egyletek évi működését, a rekordokat mind megtalálja ebben az olvasó. A könyv ára 3 korona. Megrendelhető *Aradon* *Zilinszky Istvánnál*.

A *Jászóvári premontrei kanonokok kassai főgimnáziumának* idején értesítőjéből vettük át a magyar zenéről szóló érdekes cikkünket.

Vértesi Károly «Újabb beszédei»-t összegyűjtötte s kiadta azokat. Beszédeit nem azért nyomatták ki, mintha azok közérdekűek volnának, hanem azt a kort, azt a társadalmat akarja bemutatni, amelyben ezek a beszédek elmondattak. A könyv ára 2 korona s megrendelhető a szerzőnél *Zomborban*.

A *mohácsi vész a magyar irodalomban*. Ilyen címen adja ki *Simai Odón dr.*, a jeles filológus irodalomtörténelmi tanulmányát, mely felöleli mind-

azokat a költői műveket, melyek a mohácsi veszedelmet választják tárgyukul. A munka az ősszel jelenik meg s a könyv árából befolyó tiszta jövedelmet a lelkes szerző a Mohácson felállítandó II. Lajos király-szobor alapjának szánja. A könyvből mai számunkban mutatunk be egy igen szép és sok új irodalomtörténeti adatban bővelkedő részt, mely Etédi Sós Márton «Magyar gyász»-át ismerteti. Simai könyve Mohácson jelenik meg Blandl János nyomdászánál; ára 1 korona 60 fillér. A szép könyvet, melyre megjelenésekor még visszatérünk, olvasóink figyelmébe ajánljuk.

FEJTÖRŐ.

Számtani kérdés:

Melyik az a szám, melynek négyzete éppen akkora, mint négyzere? (Havas Ernő.)

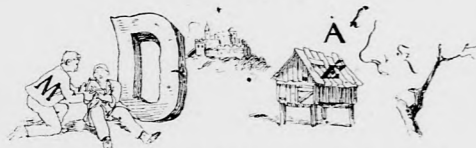
Természetrizai kérdés:

Melyik az az erszényesek közé tartozó állat, melynek testhossza a farkával együtt 56 cm.? Vastag szőre piszkos sárgás vagy vörös-szürke. Mi a latin neve? (Molnár Elek.)

Történelmi kérdés:

Ki volt az az arab tudós, aki történelmi művében az ősmagyarok vándorlásáról megemlékezik? (Tuschák Imre.)

Képrejtvény:



Megfejtési határidő 1904 szeptember 4

20 számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:
Számtani kérdés: 15 jó, 15 rossz. — Történelmi kérdés: 1402-ben, Timur mongol uralkodó. — Kockarejtvény:

10	2			
22	8	18	17	5
15	4			
12	20	13	6	19
7	16			
23	9	21	14	3
1	11			

Képrejtvény: Nem az iskola, hanem az élet számára tanulunk.

Helyesen fejtették meg: Brummer Imre, Gömöri Endre, Mosonyi Róbert, Kempfner Gyula, Lengyel Ferenc, Braun Hugó, Zetti Agoston, Kiss József, Thier Győző, Lőrincz Ferenc és Dezső, Váczy Imre, Szabó Gyula, Scholz Tibor, Szemző István, Kirner Vilmos, Kovács Lajos, Lévai Pál, Mészáros György, Bazilly Mihály, Holbesz Aladár, Milutinovits Corinna, Nyers László, Ungár Sándor, ifj. Issekutz Aurél, Braun József, Friedrich Loránt, Krepelka Teréz, Dirner Miklós, Vértes Pál, Labancz Ernő, Fölföldy Sándor, Tuschák Imre, Hollósy Kornél, Havas Péter, Polágyi Andor, Licht Zoltán, Buding Gyula, Popovics Béla, Bárd Gyula.

A kitűzött könyvjutalmat (Jósika Miklós: II. Rákóczi Ferenc, díszkt.) Lévai Pál budapesti előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

K. Gy. (Ipolság.) A közlésre szánt rejtvények mindegyikét külön darab papírosra kell írni. — **T. I.** (Gyöngyös.) Rejtvényeidet közöljük. — **B. M.** (Vulkán.) A beküldött kérdéseket a közlők közé soroztuk. Máskor írd a nevedet is a rejtvények alá. — **O. I.** Levelét átadtuk a kiadóhivatalnak. — **K. Gy.** (Petrozsény). Közöljük. — **B. K.** (Vágújhely). 1. A középiskolai tanárjelöltek számára Budapesten felállított Eötvös-kollégiumban az iskolaeév elején betöltendő több állami javadalmazású, fél és egész fizető helyre minden évben pályázatot hirdetnek. Az állami javadalmazású kollégiumi tagság lakással, teljes ellátással és esetleg évi kétszáz koronáig terjedő készpénzbeli segítséggel jár; a féljavadalmazású kollégiumi tag lakásért és teljes ellátásért négyezer, az egész-fizető pedig nyolcezer koronát fizet évenként. A kollégiumi helyre olyan jeles tanulót vesznek fel, aki már befejezte középiskolai tanulmányait s a jövő iskolaeévben megy az egyetemre. A folyamodást a közoktatásügyi miniszterhez kell intézni s június 15-ig az Eötvös-kollégium igazgatóságához (IX., Csillag-utca 8.) beküldeni. A folyamodás mellékletei: az V—VIII. osztályról szóló évi bizonyítvány, érettségi bizonyítvány, keresztlevél, a folyamodó, vagy szüleinek vagyoni állapotáról szóló bizonyítvány s végül hatósági orvosi bizonyítvány. A folyamodásban meg kell említeni, hogy a jelölt milyen középiskolai szaktárgyakat kíván választani, továbbá milyen és mily fokú nyelvismeretekkel, vagy egyéb ismeretekkel bír. Csak az pályázhat a siker reményével, aki az érettségi vizsgálaton minden tárgyból jeles osztályzatot kapott. 2. A szakvizsgálatot tett és egyetemi tanulmányait végzett tanárjelölt legalább egy évig működik mint gyakorló-iskolai előadó a budapesti tanárképző-intézet főgimnáziumában, vagy mint helyettes tanár valamely középiskolában s csak ezután teheti le a tanári vizsgálat befejező részét, amelynek sikerülte után kiadják neki a középiskolai tanári oklevelet. — **Planzi** (Miskolc). A tréfás számtani rejtvényt megkaptuk. De egy hibája van. Azt írod u. i., hogy a három asszony egyenlő drágán árulja a tojást s a megfejtésben ennek semmi nyomát sem látjuk. Vagy ez a kis turpisság teszi tréfássá feladatodat? — **B. Gy.** (Pálcis). 1. Rejtvényeid nem közölhetők. 2. Gaal Mózes «Münchenhausen» c. könyve csak kötve kapható. 3. Az árjegyzéket elküldetjük. — **S. O.** (Klin-Zakament). A kiadóhivatal teljesíti kérésedet. — **Feigler Ferenc** pozsonyi előfizetőnk (Sánc-út 2/b.) szívesen cserél képes levelezőlapokat. — **Zay Károly gróf** (Zay-Ugróc) szívesen cserél külföldi levélbélyegeket. — **L. F.** (Makó). 1. Fiumei m. kir. tengerészeti akadémia. 2. Magyar nyelv. földrajz, betű-számtan és mértan. — **B. M.** Rejtvényedat közöljük.

A Rákóczi-kor elbeszélő költészete.

Irta: GAGYHY DÉNES.

Ára 2 korona.

Kapható: Lampel R. (Wodianer) F. és Fiai es. és kir. udv. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-ut 21. és minden könyvkereskedésben.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

KLÓFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

UARDÁ.

Történelmi regény. Irta Ebers György. Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes. 23

— Megtudtam Uardától — kezdé a katona — hogy hova kell ezt az embert szállítani, aki éretünk, szegény emberekért, az életét kockára tette. Éreztem, hogy nekem őt meg kell mentenem. Gondolkozni nem tudok, tervet kieszelni sem. Hát a dolog így történt: nekem kiadták a parancsot, hogy a mafkat-bányára itélteket a Niluson át a Nekropolis kikötőjébe kísérem. A thébei kikötőben megszokták a szegény fickóknak engedni, hogy övéiktől elbúcsúzzanak. Százszor láttam már életemben ilyesmit, de még mindig nem tudtam hozzá szokni, pedig az ember idővel sok mindent érzéketlenül néz. Az emberek ilyenkor bögnek, jajgatnak; elég szomorú, de ez nem fér a szívemhez. Tudom, hogy a nagy lármával szenvedők elég hamar megszokták vigasztalódni, hanem vannak olyanok, akik nem sírnak, akik csak mereven néznek maguk elé, akiknek sápadt az arca, reszket az ajka, nohát ez erősen összeszorítja az én szívemet. Leginkább sajnáltam egy Huni nevű embert, az Amon templom szolgája volt, ő állott a szent kosok pásztorainak az élén. Igen derék, becsületes ember volt, erről többször meggyőződtem. Mikor aztán a szent kost a farkas széttepte, szívét pedig a Rui próféta kebelében megtalálták — hiszen emlékezhetek reá — őt választották ki bűnbaknak s elítélték. Hunitól nem búcsúzott el senki, pedig jól tudtam, hogy felesége és sok gyermeke van. Fakó volt az arca, mint é a kendő, s a lelkét belül emésztette a bűbánat. Oda mentem hozzá, s kérdeztem, hogy a családja miért nem jött el? Azt mondta, hogy ő már otthon elbúcsúzott tő-

lük, mert nem akarta, hogy gyermekei őt a hamisítók és gyilkosok között lássák. Nyolcezer ügyefogyott féreg marad otthon az anyával, s a minap kis jószágukat a tűz emésztette meg. Egy karéj kenyér sincs a háznál, hogy a szájukat be lehetne tömni vele. Nem így egyfolytában mesélte el nekem, mint én most, hanem a szavakat egyenként ejtegette ki, mint ahogy a lyukas zsákból hull ki szemenként a datolya, nekem a szavakat fel kellett szedegennem, s miként ő észre vette, hogy sorsát szánom, mérgeesen felkiáltott: «Engem elküldhetnek az arany-bányába, vagy darabokra vagdalhatnak, mit bánom én, de hogy a gyermekeknek éhezniök kell, az...; az! Öklével reá ütött a homlokára, én pedig elmentem, hogy Uardától elbúcsúzzam. Útközben pedig folyton a fülembé zúgott az a két utolsó szó: «az, az!» — s a nyolce kis gyámoltalan gyermekre gondoltam. Ha gazdag volnék, tündöttem magamba — ezen az emberen szívesen segítenék. A leánykámhoz érkezem. Ő beszél a vagyonról, mely rendelkezésünkre áll, Nebszekht az orvos adta — leányom felajánlja az egészet, hogy mentsem meg Pentaurt. Mindjárt arra gondoltam, hogy a Huni gyermekeinek juttatom, őt pedig elviszem Ethiópiába. Futok a kikötőbe, beszálok Hunival; ő szívesen beléegyezik, elviszem az asszonynak a pénzt, s éjjel a rabok hajóra szállításánál szerencsésen sikerül a csere. Pentaur az én hajómra kerül Huni néven, az igazi Hunit pedig Pentaur néven elszállítják délre. Megmondottam neki, hogy őt az aranybányákba viszik, mert legkeservebb nekem azokat rászedni, akik a legkönnyebben rászédhetők. Különös egy dolog, valóságos dicsőség a ravasz és hatalmas embereket rászedni, de kinek volna lelke arra, hogy egy gyermeket vagy egy beteg embert meg-